

Grażyna Markiewicz

Zbiory specjalne Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zamościu

Zbiory specjalne Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zamościu gromadzi Oddział Zbiorów Specjalnych. Lokalowo są związane z Działem Informacyjno-Bibliograficznym.

Ze względu na odmienny sposób opracowania, przechowywania i udostępniania tworzą odrębną kategorię zbiorów bibliotecznych. Każdy rodzaj zbiorów ma swoją księgę inwentarzową (założoną w latach 1980-1988 i 1996). Opracowanie tych zbiorów określają odrębne przepisy i normy. Wymagają wykorzystania specjalnych urządzeń do ich odtwarzania (w obecnych warunkach brak takich możliwości). Cenne są z uwagi na ich wartość naukową i historyczną. Stanowią część zbiorów regionalnych.

Siedziba Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Zamościu

W skład zbiorów specjalnych wchodzi: dokumenty życia społecznego DŻS (3450 jednostek), starodruki ST, zbiory ekslibrisów E (1850 jednostek), katalogi ekslibrisów KE (35 jednostek), zbiory ilustracyjne G (120 jednostek), kartografia K (127 jednostek), mikrofilmy M (62 jednostki), prace magisterskie

o tematyce regionalnej PM (5 jednostek), zbiory audiowizualne - płyty gramofonowe PŁ (38 jednostek), kasety video KV (7 jednostek), płyty kompaktowe PŁ CD (2 jednostki), przepowiednie P (8 jednostek) oraz mikrofilmy M (62 jednostki) i dokumenty elektroniczne CD ROM (1 jednostka). Ogółem zbiory specjalne liczą 5762 jednostki (stan na koniec 2001 r.).

Do zakresu działania Oddziału Zbiorów Specjalnych należy gromadzenie i opracowanie w/w zbiorów, prowadzenie ksiąg inwentarzowych dla poszczególnych rodzajów zbiorów, księgi akcesji dokumentów życia społecznego, prowadzenie katalogów i baz komputerowych, współpraca z instytucjami, organizacjami, towarzystwami w zakresie gromadzenia materiałów regionalnych oraz planowanie i sprawozdawczość.

Najliczniejszą grupę zbiorów i najczęściej wykorzystywaną przez użytkowników stanowią dokumenty życia społecznego. W 1985 r. dżs-y zostały wpisane do księgi akcesji wpływów oraz opracowane zgodnie z schematem klasyfikacji rzeczowej dla dżs-ów. Od tego czasu stanowią uporządkowane źródło informacji o różnorodnych przejawach życia społecznego, politycznego, wydarzeniach kulturalnych Zamościa i Zamojszczyzny. Zaliczają się do nich: katalogi, afisze i plakaty, zaproszenia na różnego typu imprezy, regulaminy imprez, druki ulotne, programy teatralne, prospekty turystyczne, informatory, statuty instytucji i partii, czasopisma, biuletyny partii i gazetki stowarzyszeń, zakładów pracy, jednodniówki okolicznościowe, druki okolicznościowe, pocztówki, fotografie.

W skład tej grupy wchodzi materiały wydawane przez instytucje i organizacje w celach informacyjnych i propagandowych. Są to dokumenty kilkunastoniowe, wydawnictwa do użytku wewnętrznego, związane z aktualnie ważnymi wydarzeniami, mające znaczenie lokalne.

Największy zbiór pochodzi z lat sześćdziesiątych, siedemdziesiątych i osiemdziesiątych. Wzbogaca je materiał z lat 1916-1939. Są to: zaproszenia, programy, afisze, informatory (np.: *Komitet obchodu 300-lecia śmierci Szymona Szymonowica w Zamościu*, 1929; odczyt M. Pieszki *Zamość i Zamojszczyzna*, 1934; *Koło Miłośników Książki w Zamościu. Zaproszenie na zebranie*, 1927; *Program Trzeciego Zjazdu Bibliofilów Polskich we Lwowie*, 1928). Cennym nabytkiem jest zbiór pocztówek z początku XX w. Stanowi ona bogate źródło informacyjne o architekturze, zabytkach, wydarzeniach i życiu miast i miasteczek. Zbiór pocztówek liczy ponad 500 jednostek.

W 1998 r. (IV kwartał) rozpoczęto rejestrację komputerową w bazie dokumentów życia społecznego DŻS. Były to wydawnictwa zwarte, katalogi wystaw, broszury, czasopisma itp. Od 2002 r. rejestracji w bazie DŻS podlegają różne dokumenty pod względem formalnym. Oprócz wydawnictw zwartych, broszur, folderów są wprowadzane również plakaty, afisze, druki ulotne, zaproszenia itp. Baza DŻS liczy 1153 rekordy. Wprowadzano do niej również zarejestrowane w księdze akcesji dokumenty od 1998 do 2001 r.

Pozostałe zbiory to: grafika, zbiory ekslibrisów, kartografia, mikrofilmy, taśmy magnetofonowe, starodruki, kasety video, płyty kompaktowe i prace magisterskie o tematyce regionalnej.

Zbiory ilustracyjne tworzy grafika oryginalna i fotokopie. Zbiór ekslibrisów zawiera grafikę bibliotek, osób indywidualnych związanych z regionem (Zbi-

gniewa Strzałkowskiego, Andrzeja Nowakowskiego, Kazimierza Kowalczyka, Zygmunta Wierzchowiaka) oraz ekslibrisy znanych grafików w regionie: Alfreda Gaudy, Henryka Zwolakiewicza, Kazimierza Z. Łońskiego, Romana Muchy, Stanisława Pasiecznego. W zbiorach znajdują się ekslibrisy współczesne autorów polskich. Są także teki ekslibrisów: Henryka Zwolakiewicza, Stanisława Mrowińskiego, Czesława Rodziewicza, Tadeusza Cieśliewskiego, W. Jakubowskiego, Tadeusza W. Budynkiewicza oraz zestawy tematyczne ekslibrisów: „Motyw dziecięcy w ekslibrisie”, „Opera i muzyka w ekslibrisie”, „Świątki ekslibrisowe”. Znajdują się też drzeworyty z różnych dzieł z zasobów oryginalnych klocków drukarni krakowskich z XVI, XVII i XIX w.

Bogaty zbiór ekslibrisów stanowi kolekcja, składająca się z 29 plasz, zawierających 256 ekslibrisów polskich i obcych. Zestaw ma wartość artystyczną i pogładową, daje przegląd różnych stylów i technik ekslibrisów. Zawiera znaki książkowe z XVII, XVIII, XIX i XX w. Okres międzywojenny reprezentują prace A.J. Półtawskiego, K.M. Sopoćki, S. Mrożewskiego, W. Jakubowskiego. Zdecydowana większość to ekslibrisy współczesne, wykonane po 1945 r. Są wśród nich dzieła artystów zarówno polskich, jak i obcych (belgijskich, holenderskich, czechosłowackich, niemieckich, węgierskich, austriackich). Wśród autorów znaleźli się najwybitniejsi współcześnie tworzący. Reprezentowane są tu dzieła słynnych autorów: F. Boyrosa, Witkacego, K. Brandla, S. Mrożewskiego, S. Ostoi-Chrostowskiego, W. Jakubowskiego, S. Eidrigeviciusa, J. Gielniaka.

Kolekcja zawiera, oprócz znaków własnościowych księgozbiorów osób prywatnych i kolekcjonerów, znaki własnościowe bibliotek publicznych, instytucji państwowych, stowarzyszeń, oraz muzeów, ekslibrisy pamiątkowe, które powstały dla uczczenia wybitnych bibliofilów, grafików, polityków. W zbiorach znajdują się katalogi ekslibrisów, które zawierają dane o technice wykonania, wymiarach i autorze grafiki.

W 1997 r. utworzono (na potrzeby kwerendy) bazę ekslibrisów. Struktura bazy uwzględnia nazwisko i imię grafika, technikę wykonania i wymiary grafik. Baza liczy 76 rekordów.

Kartografię w większości reprezentują mapy współczesne. Zbiór zawiera kilka cennych map. Najstarsze mapy pochodzą z lat 1910-1943 r. Są to: Baracz A. B. *Mapa Królestwa Polskiego*, 1912; *Mapa Województwa Lubelskiego*, 1920; Bazewicz J. M.: *Mapa Królestwa Polskiego*, 1910.

Zbiór mikrofilmów tworzy zmikrofilmowana wystawa prasy na Zamojszczyźnie, na której były prezentowane wybrane tytuły z lat 1906-1958. Zmikrofilmowane są następujące tytuły: „Pąkowie” 1923; „Młodzież Seraficka” 1938/1939; „Rolnik Hrubieszowski” 1913, nr 3-6; „Kalendarz Seraficki” 1939; „Skrzat Udrycki” 1918, nr 1; „Myśli Młodociane” 1924, nr 1,2; „Głos Ziemi Zamojskiej” 1906, nr 3; „Echo Biłgorajskie” 1928, nr 10, 1939, nr 8; „Ognisko Zamojskie 1931, nr 1; „Zamoszczer Sztyma” 1928, nr 10; „Tygodnik Zamojski” 1944, nr 1-8, 1945, nr 1; „Głos Tomaszowski” 1956, nr 5, 6; „Głos Zamościa” 1919, nr 1, 3-4, 6-7; „Gazeta Biłgorajska” 1922, nr 8-10 i in. W wersji zmikrofilmowanej posiadamy również „Nowiny Zamojskie” 1917, „Gazetę Zamojską” 1919, nr 4-15.

Nagrania na taśmie magnetofonowej zawierają kolędy i pastorałki w wykonaniu Polskiej Orkiestry Włociańskiej im. Karola Namysłowskiego w Zamościu (oraz na płycie kompaktowej „Przybądź nam”).

Zbiór starych druków zawiera obiekty o charakterze historycznym i naukowym. Są to druki związane z Zamojszczyzną i wydane przez Akademię Zamojską. Zbiory poddano konserwatorskim zabiegom w specjalistycznych pracowniach konserwatorskich. Każdy obiekt otrzymał nowe okładki i pudła konserwatorskie jako dodatkowe zabezpieczenie ochronne.

Pozostałe zbiory to: kasety video, rejestrujące m. in. imprezy własne biblioteki, spotkanie autorskie - promocję tomiku poezji *Tak blisko* A.J. Misiury, otwarcie wystawy „Wydawnictwa Księgarni Polskiej *Zygmunt Pomarański i S-ka w Zamościu*” z okazji 75-lecia WiMBP; płyty - promujące Zamość - miasto Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO (w kilku wersjach językowych), prezentujące Roztocze, zawierające relację z wizyty Jana Pawła II w Zamościu 12 VI 1999 r.” (także na CD ROM-ie) oraz zawierające muzykę w wykonaniu zespołu wokalnego Signum Spei, działającego przy parafii katedralnej w Zamościu.

Czytelnicy zainteresowani regionem mogą korzystać w Dziale Informacyjno- Bibliograficznym z różnych materiałów o tematyce regionalnej.

